

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-1-16>
УДК 655.552(37.013)«Андрущенко Віктор Петрович»

Лєся Панченко

«Феномен освіти» Віктора Петровича Андрущенка

Рецензія на монографію доктора філософських наук, професора, член-кореспондента Національної академії наук України, академіка Національної академії педагогічних наук України Віктора Петровича Андрущенка, виконану у 5-ти книгах:

Андрущенко, В. П. (2020) Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 1. Поняття освіти: зміст та предметне поле. Суми: Університетська книга. 452 с.

Андрущенко, В. П. (2020) Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 2. Структурно-функціональний аналіз освіти. Суми: Університетська книга. 592 с.

Андрущенко, В. П. (2020) Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 3. Екзистенційний простір освіти. Суми: Університетська книга. 500 с.

Андрущенко, В. П. (2020) Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 4. Українська освіта: історія становлення, розвиток, модернізація. Суми: Університетська книга. 560 с.

Андрущенко, В. П. (2020) Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 5. Статті та інтерв'ю. Суми: Університетська книга. 536 с.

Ключові слова: Віктор Петрович Андрущенко, монографія «Феномен освіти», філософія освіти, національна система освіти, Україна.

Монографія «Феномен освіти» являє собою п'ять тематично і концептуально пов'язаних між собою книг, кожна з яких може також розглядатися як самостійний напрям дослідження феномену освіти. Ці книги являють собою збірку вибраних творів автора, у якій представлені ті його роздуми, які знайшли відображення у численних статтях, монографіях, підручниках, публічних виступах та інтерв'ю за останні десятиліття його науково-освітньої діяльності [Андрущенко 2020а, 2020б, 2020в, 2020г, 2020г].

Монографія «Феномен освіти» Віктора Петровича Андрущенка є розгорнутим і аргументованим втіленням авторської концепції освіти. Це – гуманістична і водночас дуже прагматична концепція освіти, дуже зважена і стратегічно націлена концепція освіти. Досягнути усього цього автору вдалося завдяки зверненню до філософії як базової теорії і методології освіти. Адже Віктор Петрович – один з визнаних авто-

ритетів сучасної філософії освіти в Україні, керівник багатьох десятків докторських і кандидатських дисертацій з філософії освіти, а ще більшій кількості науковців він дав «путівку у життя» як голова Вченої ради Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, багаторічний голова експертної ради Вищої атестаційної комісії з філософії та політології, ініціатор багатьох науково-дослідних проектів і керівник багатьох державних наукових тем [Андрущенко 2019а, 2019б].

Головна ідея, яка лежить в основі монографії – треба любити учня, того, хто навчається, і це дасть свої стократні плоди; варто поважати вчителя, того, хто навчає, і це зробить освіту ефективною; слід шанувати Батьківщину, вчити її історію, плекати її цінності – і нас будуть визнавати і поважати в світі. Ця ідея є дуже романтичною, однак послідовне слідування їй дає цілком прагматичні і навіть утилітарні результати. Ця ідея є патріотичною і водночас її може визнати будь-яка нація світу, а тому вона є водночас інтернаціональною.

Квінтесенцією наукових, освітянських і організаційних зусиль автора можна вважати творення ним як головним автором Педагогічної конституції Європи [Андрущенко 2011; Педагогічна... 2013]. Цей документ швидко здобув широке міжнародне визнання – і це політичне визнання є водночас науковим визнанням справедливості ідей нового типу освіти. Це освіта, яка рахується з глобальними викликами, але сама не є глобалістичною, навпаки – це дуже патріотична освіта. Лише через повагу до власної Батьківщини можна навчитися шанувати батьківщини інших народів, досягнути людство не як гомогенне середовище, не як космополітичну уніфікацію, але як єднання батьківщин, як культурне розмаїття, як «організоване суспільство» (один з ключових термінів Віктора Петровича). Організоване суспільство – не просто ідеал для суспільства та освіти, це робоча модель, яка має свою специфіку на різних рівнях: людства, регіону, нації, громади, освітянської спільноти. Нічого з хорошого не відбувається само собою, все хороше має бути кимось добре задумано, ретельно підготоване і якісно виконане. Хто саме може все це здійснити? Звісно, не якісь випадкові люди і випадковим чином. Таких потрібних – розумних, добрих, творчих рішучих і відповідальних людей слід підготувати. Для цього і потрібна нова концепція освіти, яка вбере у себе все краще з минулого, очиститься від усього хибного і віджилого, вбере у себе усі важливі нові знання і цінності і буде орієнтувати нові покоління на збереження здобутого людством і дотримання курсу стійкого розвитку на майбутнє.

Варто окремо зупинитися на ролі Віктора Петровича Андрущенка у становленні філософії освіти в Україні. Це дасть змогу краще оцінити викладені ним власні погляди у сфері філософії освіти. Під керівництвом Віктора Петровича було створено одна з перших в Україні кафедри філософії освіти, перший інститут філософії освіти в структурі педагогічного

університету, засновано журнал «Філософія освіти», відкрито спеціалізовані ради по захистам з філософії освіти, відкрито і виконано не одну державну наукову тему з філософії освіти – і це ще не повний перелік його особистих досягнень як керівника багатьох наукових і освітянських колективів, робочих груп і проектів. Якщо назвати імпаکت-фактор Віктора Петровича Андрущенка у філософії освіти одним словом, то таким словом є «інституалізація» [Андрущенко 2006]. Така інституалізація постає як організація воедино, під єдину концепцію і узгоджену її реалізацію багатьох розрізнених і спорадичних ініціатив окремих людей і творчих колективів – багато у чому саме завдяки Віктору Петровичу, а також його колегам по філософському цеху, передусім таким, як Василь Григорович Кремень, Президент Національної академії педагогічних наук, Леонід Васильович Губерський, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, та Микола Іванович Михальченко – свого часу голова відділу внутрішньої політики Адміністрації Президента України. Вже зараз можна сказати, що діяльність цих науковців і вищих керівників системи освіти України багато у чому визначила бачення філософії освіти цілого покоління українських філософів і освітян.

Все це дає підстави зовсім іншими очима читати ті судження про засади освіти, її цілі і засоби, про розбудову національної системи освіти: це не просто теоретичні розмисли, а значною мірою – результат глибокого особистого досвіду і масштабних практичних знань. Систему освіти України Віктор Петрович розбудовував ще у другій половині 90-х років минулого століття у якості заступника, а згодом і першого заступника міністра освіти України.

Філософія освіти виступає базовою теорією та методологією рецензованої монографії, але у кожній книзі п'ятитомника вона постає також як предмет дослідження. Так, уся перша книга є системним викладом авторської концепції філософії освіти: від ціннісних і функціональних характеристик освіти – і до конкретних напрямів прагматичного докладавання філософсько-освітніх ідей. У другій книзі вступ і перші два розділи, які присвячено класифікації наук та філософській освіті, по суті написані про основні питання філософії освіти – природу освіти, сутнісний зв'язок освіти і науки, філософські завдання освіти і освітні можливості для філософії. У третій книзі формально філософії освіти присвячено спеціальний другий розділ, однак, усі інші розділи також розкривають авторську гуманістичну версію філософії освіти. У четвертій книзі з філософських позицій проаналізовано закономірності історичного розгортання національної системи освіти України. У п'ятій книзі представлено філософію освіти як освітню праксеологію – і не дарма перший розділ так і названо: «Практична філософія освіти». П'ята книга цінна тим, що по ній можна простежити, як у конкретній науково-освітній ко-

мунікації народжувалися і апробовувалися ті ідеї, які потім автор покладає в основу своїх фундаментальних досліджень – у тому числі і даного п'ятикнижного твору.

Таку масштабну і всебічно практично і концептуально обґрунтовану роботу, як п'ятитомну монографію «Феномен освіти», легко і приємно позитивно рецензувати. А можливим критикам і скептикам справи філософії освіти варто сказати: «Напишіть хоча би п'яту частину того, що зробив Віктор Андрущенко, і Ви отримаєте право на критику». Дуже не просто бути позитивно налаштованим у часи соціальних криз і революцій, важких соціальних трансформацій, несумнівних суспільних втрат і ще недосить впевнених здобутків. Тим більше варто підтримати не просто позитивну, а теоретично і практично обґрунтовану, патріотичну, концептуально виважену академічну позицію автора цієї монографії.

Посилання:

- Андрущенко, В. П. (2006). *Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу*. Київ: ТОВ «Атлант ЮЕмСі».
- Андрущенко, В. П. (2019а). *Проста розмова про вічне. Книга друга: Випробування дружбою*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Андрущенко, В. П. (2019б). *Проста розмова про вічне. Книга перша: Перші кроки на шляху до себе*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Андрущенко, В.П. (2011). *Світанок Європи: проблема формування Нового Вчителя для Об'єднаної Європи XXI століття*. Київ: Знання України.
- Андрущенко, В. П. (2020а). *Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 1. Поняття освіти: зміст та предметне поле*. Суми: Університетська книга.
- Андрущенко, В. П. (2020б). *Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 2. Структурно-функціональний аналіз освіти*. Суми: Університетська книга.
- Андрущенко, В. П. (2020в). *Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 3. Екзистенційний простір освіти*. Суми: Університетська книга.
- Андрущенко, В. П. (2020г). *Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 4. Українська освіта: історія становлення, розвиток, модернізація*. Суми: Університетська книга.
- Андрущенко, В. П. (2020г). *Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 5. Статті та інтерв'ю*. Суми: Університетська книга.
- Педагогічна конституція Європи*. (2013). Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова.

References:

- Andrushchenko, V. P. (2006). *Organized society. The problem of organization and social self-organization in the period of radical transformations in Ukraine at the turn of the century: Experience of socio-philosophical analysis*. Kyiv: LLC "Atlant UMC". [In Ukrainian].
- Andrushchenko, V. P. (2019). *A simple conversation about the eternal things. Book Two: The test by friendship*. Kyiv: NPU named after MP Dragomanova. [In Ukrainian].
- Andrushchenko, V. P. (2019). *A simple conversation about the eternal things. Book one: The first steps on the way to an own self*. Kyiv: NPU named after MP Dragomanova. [In Ukrainian].

- Andrushchenko, V. P. (2011). *The Dawn of Europe: The Problem of Forming a New Teacher for a United Europe in the 21st Century*. Kyiv: Knowledge of Ukraine. [In Ukrainian].
- Andrushchenko, V. P. (2020). *The phenomenon of education: in 5 books. Book 1. The concept of education: content and subject field*. Sumy: University book. [In Ukrainian].
- Andrushchenko, V. P. (2020). *The phenomenon of education: in 5 books. Book 2. Structural and functional analysis of education*. Sumy: University book. [In Ukrainian].
- Andrushchenko, V. P. (2020). *The phenomenon of education: in 5 books. Book 3. Existential space of education*. Sumy: University book. [In Ukrainian].
- Andrushchenko, V. P. (2020). *The phenomenon of education: in 5 books. Book 4. Ukrainian education: history of formation, development, modernization*. Sumy: University book. [In Ukrainian].
- Andrushchenko, V. P. (2020). *The phenomenon of education: in 5 books. Book 5. Articles and interviews*. Sumy: University book. [In Ukrainian].
- Pedagogical Constitution of Europe*. (2013). Kyiv: Publishing House of National Pedagogical M. Dragomanov University. [In Ukrainian].

Lesya Panchenko. Viktor Petrovych Andruschenko's "Phenomenon of Education". Review of the monograph

Review of the monograph of Doctor of Philosophy, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine Viktor Petrovich Andrushchenko, made in 5 books:

Andrushchenko, V. P. (2020) The phenomenon of education: in 5 books. Book 1. The concept of education: content and subject field. Sumy: University book. 452 s.

Andrushchenko, V. P. (2020) The phenomenon of education: in 5 books. Book 2. Structural and functional analysis of education. Sumy: University book. 592 s.

Andrushchenko, V. P. (2020) The phenomenon of education: in 5 books. Book 3. Existential space of education. Sumy: University book. 500 s.

Andrushchenko, V. P. (2020) The phenomenon of education: in 5 books. Book 4. Ukrainian education: history of formation, development, modernization. Sumy: University book. 560 s.

Andrushchenko, V. P. (2020) The phenomenon of education: in 5 books. Book 5. Articles and interviews. Sumy: University book. 536 s.

Key words: *Victor Petrovych Andrushchenko, monograph "Phenomenon of education", philosophy of education, national education system, Ukraine.*

Леся Панченко – кандидат філософських наук, доцент, вчений секретар Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова.

E-mail: lepan@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8436-1206>

Lesya Panchenko – Candidate of Philosophical Sciences, Docent, Academic Secretary of the National Pedagogical Dragomanov University.

E-mail: lepan@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8436-1206>